

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně senátu Veroniky Juřičkové a soudců Tomáše Langáška a Filipa Dienstbiera v právní věci žalobce: **M. A.**, zastoupený Mgr. Vratislavem Polkou, advokátem, sídlem Vinohradská 1233/22, Praha 2, proti žalovanému: **Ministerstvo zahraničních věcí**, sídlem Loretánské náměstí 101/5, Praha 1, týkající se žaloby proti rozhodnutí žalovaného ze dne 1. 7. 2020, č. j. 304905/2020-VO, o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové - pobočky v Pardubicích ze dne 28. 4. 2021, č. j. 52 A 53/2020-70,

takto:

I. Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové - pobočky v Pardubicích ze dne 28. 4. 2021, č. j. 52 A 53/2020-70, **se ruší.**

II. Rozhodnutí žalovaného ze dne 1. 7. 2020, č. j. 304905/2020-VO, **se ruší** a věc **se vrací** žalovanému k dalšímu řízení.

III. Žalovaný **je povinen** zaplatit žalobci náhradu nákladů řízení o žalobě a o kasační stížnosti ve výši 20 342 Kč, a to do jednoho měsíce od právní moci tohoto rozsudku k rukám zástupce žalobce Mgr. Vratislava Polky, advokáta.

IV. Žalovaný **nemá** právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

I. Vymezení případu

[1] Velvyslanectví České republiky v Alžíru neudělilo žalobci krátkodobé vízum rodinného příslušníka občana EU, jelikož dospělo k závěru, že se žalobce dopustil obcházení zákona tím, že účelově uzavřel manželství s paní J. M. (roz. M.), státní občankou České republiky, s cílem získat vízum na území České republiky, čímž naplnil předpoklady pro neudělení víza dle § 20 odst. 5 písm. e) zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o pobytu cizinců"). Současně dospělo k závěru, že se žalobce dopustil podvodného jednání tím, že během vízového pohovoru nepravdivě uvedl informaci, že dosud nikdy nežádal o schengenské vízum, přestože před svatbou s paní J. M. v roce 2018 neúspěšně žádal o vízum do Francie. Tím žalobce naplnil předpoklady pro neudělení víza dle § 20 odst. 5 písm. f) zákona o pobytu cizinců.

[2] Žalobce požádal o nové posouzení důvodů neudělení krátkodobého víza. Žádosti žalovaný rozhodnutím označeným v záhlaví tohoto rozsudku nevyhověl, dospěl k závěru, že velvyslanectví rozhodlo v souladu s § 20 odst. 5 písm. e) a f) zákona o pobytu cizinců.

[3] Žalobce napadl rozhodnutí žalovaného žalobou, v níž zpochybnil, že manželství s občankou České republiky uzavřel výlučně za účelem získat vízum k pobytu na území. Takový závěr není dle žalobce správními orgány řádně podložen a odůvodněn a je pouhou spekulací. Žalobce uvedl, že je rodinným příslušníkem občana Evropské unie, a proto správní orgány byly povinny bez důvodných pochybností prokázat, že se jednalo o účelové manželství, tedy manželství uzavřené se záměrem získat vízum umožňující mu pobyt na území. K tomu ovšem v daném případě nedošlo. Dle žalobcova přesvědčení žalovaný v rozhodnutí neuvedl žádné skutečnosti, které by prokazovaly, že byl sňatek uzavřen účelově. Žalovaný zcela pominul obsah pohovorů, který prokázal existenci vztahu mezi žalobcem a jeho manželkou i jeho intenzitu. Žalobce namítl, že s manželkou nyní musejí žít odděleně nikoli z vlastního přesvědčení, nýbrž v důsledku rozhodovací činnosti správních orgánů. Poukázal také na nedostatečné odůvodnění a na nepřezkoumatelnost ve věci vydaných rozhodnutí.

[4] Odmítl rovněž závěr správních orgánů o podvodném jednání s cílem získat vízum k pobytu na území s odůvodněním, že záměrně během pohovoru poskytl nepravdivou informaci o tom, že dosud nikdy nežádal o schengenské vízum, ačkoli neúspěšně žádal o vízum do Francie. Dále namítal, že žalovaný při rozhodování nezohlednil zprávu z šetření veřejného ochránce práv.

[5] Krajský soud v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích v záhlaví označeným rozsudkem žalobu zamítl. Neshledal namítanou nepřezkoumatelnost žalobou napadeného rozhodnutí, v této souvislosti uvedl, že správní orgány při vydání rozhodnutí vycházely z pohovorů provedených se žalobcem a jeho manželkou, prověřovaly žalobcovu ekonomickou a sociální situaci i jeho vízovou historii.

[6] Krajský soud se následně zabýval problematikou účelového manželství a naplněním jednotlivých indikativních kritérií účelovosti manželství. Krajský soud ve shodě se závěry žalovaného nepochyboval o tom, že žalobce měl v úmyslu získat prostřednictvím sňatku se

státní občankou České republiky právo volného pohybu v Evropské unii. Krajský soud také vycházel z dříve vyslovených závěrů Nejvyššího správního soudu (viz rozsudek ze dne 9. 12. 2015, č. j. 4 Azs 228/2015-40), dle kterých se může jednat o účelové manželství pouze za předpokladu, že je „kumulativně prokázán jak úmysl obcházet ustanovení zákona o pobytu cizinců k získání pobytového titulu, tak úmysl nevést společný manželský život. Krajský soud dospěl k závěru, že v souzeném případě nebyl naplněn úmysl vést společný manželský život, jelikož z provedených pohovorů neplyne, že by žalobce a jeho manželka chtěli žít na jednom místě. Žalobce při pohovoru dne 14. 4. 2019 zdůrazňoval, že nechce v České republice zůstat, že plánuje vést rodinný život s manželkou v Alžírsku, jelikož tam má dobrou práci. Přesto od uzavření manželství, tj. od 13. 11. 2018, manželka za žalobcem do Alžíru neodcestovala a společné soužití v Alžíru nezapočalo. Krajský soud se tedy neztotožnil s tvrzením žalobce a jeho manželky, že jim ve společném soužití brání postup správních orgánů.

[7] Krajský soud měl za dostatečně prokázané, že žalobce úmyslně obcházel příslušná ustanovení zákona o pobytu cizinců s cílem získat pobytové oprávnění, a současně dovodil, že žalobce neměl v úmyslu vytvořit a vést s manželkou společný manželský život. Dle krajského soudu zároveň nelze správním orgánům vytýkat, že se nevypořádaly se zprávou o šetření veřejného ochránce práv, neboť závěrečné stanovisko bylo vydáno až po ukončení vízového řízení.

[8] Krajský soud se v napadeném rozsudku zabýval také důvodem neudělení krátkodobého víza spočívajícím v podvodném jednání žalobce s cílem získat vízum na území. V této souvislosti dospěl k závěru, že pouhé nepravdivé tvrzení, že žalobce nikdy nežádal o schengenské vízum, přestože v roce 2018 požádal o vízum do Francie, nedosahuje potřebné intenzity k naplnění podmínek pro neudělení víza dle § 20 odst. 5 písm. f) zákona o pobytu cizinců. Byť v této části shledal krajský soud žalobu důvodnou, obstojí dle jeho názoru důvod pro neudělení víza dle § 20 odst. 5 písm. e) zákona o pobytu cizinců opírající se o účelové manželství stěžovatele uzavřené s úmyslem obcházet zákon.

II. Kasační stížnost a vyjádření žalovaného

[9] Žalobce (dále jen „stěžovatel“) podal proti rozsudku krajského soudu kasační stížnost. Namítal, že zjištěné rozpory v pohovorech (které dle jeho názoru nebyly zásadní povahy), jakož i skutečnost, že stěžovatel neúspěšně žádal o vízum do Francie, nemohou vést k závěrům, že uzavřel manželství účelově s cílem legalizace pobytu na území České republiky (potažmo celé Evropské unie). Dle jeho názoru skutkový stav tak, jak byl zjištěn ve vízovém řízení, neposkytuje oporu pro závěr o neudělení krátkodobého víza stěžovateli jako rodinnému příslušníku občana Evropské unie. Stěžovatel připomněl, že jsou s manželkou v pravidelném kontaktu prostřednictvím elektronické komunikace, a o existenci a intenzitě jejich vztahu není pochyb. Vzhledem k tomu, že s manželkou musejí žít odděleně, je jejich soukromý život do značné míry formován bez vzájemné přítomnosti. K úmyslu o nevedení společného manželského života stěžovatel uvedl, že toto tvrzení nebylo správními orgány nijak prokázáno, přestože důkazní břemeno stran prokázání účelovosti manželství leží na správních orgánech. Stěžovatel připomněl, že

nepodaří-li se prokázat opak, platí vyvratitelná domněnka, že manželství nebylo uzavřeno s úmyslem obejít zákon o pobytu cizinců, a tedy mu správní orgány byly povinny (jako rodinnému příslušníku občana Evropské unie) vízum udělit.

[10] Stěžovatel dále uvedl, že si je vědom skutečnosti, že neexistuje právní nárok na udělení víza, avšak poukázal na skutečnost, že u rodinných příslušníků občanů Evropské unie je tato zásada prolomena. Podle čl. 6 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHA, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS (dále jen „směrnice 2004/38/ES“), mají rodinní příslušníci občanů Evropské unie garantováno právo pobytu po dobu tří měsíců. Podle čl. 5 odst. 1 směrnice je rodinným příslušníkům občanů Evropské unie garantován vstup na území s platným cestovním pasem a dle odst. 2 jsou členské státy povinny poskytnout rodinným příslušníkům občanů Evropské unie potřebnou součinnost, aby jim příslušná víza mohla být udělena.

[11] Ani skutečnost, že se dle § 168 odst. 1 zákona o pobytu cizinců na řízení o udělení víz nepoužijí části druhá a třetí zákona č. 500/2004 Sb., správní řád (tedy ustanovení o správních rozhodnutích), nemůže dle stěžovatele vést k vyloučení požadavku na náležité odůvodnění rozhodnutí a k odepření jeho procesních práv. Stěžovatel rovněž zopakoval, že v předchozím řízení nebylo přihlédnuto ke zprávě o šetření provedeném veřejným ochráncem práv.

[12] Žalovaný se ve vyjádření ke kasační stížnosti ztotožnil se závěry krajského soudu. Kritéria, o která správní orgány opřely vydaná rozhodnutí (seznámení manželů prostřednictvím sociální sítě, nadto cíleně po neudělení francouzského víza, se ženou zcela jiného kulturního prostředí o deset let starší, jazyková bariéra, krátká známost před uzavřením sňatku, špatná socioekonomická situace žadatele a nesoulad ohledně sdílení společné domácnosti), dle žalovaného nepochybně vykazují znaky účelovosti uzavřeného manželství. Rovněž neshoda mezi manžely co do místa, kde hodlají realizovat společné manželské soužití, prokázala úmysl nevést společný život. Žalovaný připomněl, že prokázání úmyslu nevést rodinný život postačuje v případě tzv. *marriage by deception* ve smyslu sdělení Komise [sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě o pokynech pro lepší provádění a uplatňování směrnice 2004/38/ES, č. COM (2014) 604 final, jehož přílohou je Příručka pro řešení otázky účelových sňatků mezi občany Evropské unie a státními příslušníky třetích zemí] pouze u žadatele o vízum. Žalovaný se proto domníval, že unesl důkazní břemeno a že stěžovatel nebyl krácen na procesních právech. Zpráva o šetření veřejného ochránce práv ze dne 13. 5. 2020, č. j. KVOP-16745/2020, nebyla součástí spisového materiálu, a proto se k ní správní orgány nemohly vyjádřit. Pro správní soudy pak nejsou stanoviska veřejného ochránce práv závazná.

III. Posouzení Nejvyšším správním soudem

[13] Nejvyšší správní soud kasační stížnost posoudil a dospěl k závěru, že je důvodná.

[14] Vzhledem k tomu, že stěžovatel má jako manžel české státní občanky postavení rodinného příslušníka občana Evropské unie, je třeba ustanovení zákona o pobytu cizinců týkající se rodinných příslušníků občanů Evropské unie interpretovat v souladu se směrnicí 2004/38/ES. Podle čl. 35 této směrnice mohou členské státy přijmout potřebná opatření k odepření, pozastavení nebo odnětí jakéhokoliv práva přiznaného touto směrnicí v případě zneužití práv nebo podvodu, například v případě účelových sňatků.

[15] Ve vztahu k udělení krátkodobého víza rodinnému příslušníkovi občana České republiky (Evropské unie) bylo citované ustanovení směrnice transponováno do § 20 odst. 5 písm. e) a f) zákona o pobytu cizinců, dle kterých *cizinci, který žádá o krátkodobé vízum jako rodinný příslušník občana Evropské unie a sám není občanem Evropské unie a hodlá doprovázet občana Evropské unie na území nebo následovat občana Evropské unie, který na území pobývá, se krátkodobé vízum neudělí, jestliže*

se dopustil obcházení tohoto zákona s cílem získat vízum k pobytu na území, zejména pokud účelově uzavřel manželství nebo jeho účelově prohlášeným souhlasem bylo určeno otcovství [písm. e)],

se dopustil podvodného jednání s cílem získat vízum k pobytu na území [písm. f)].

Je tedy zřejmé, že písm. e) citovaného ustanovení zákona o pobytu cizinců dopadá na obcházení zákona, např. účelovým uzavřením manželství nebo účelovým prohlášením otcovství, pod písm. f) pak citované ustanovení zákona hovoří (bez bližší specifikace) o podvodném jednání s cílem získat vízum.

[16] Jak uvedl Nejvyšší správní soud již v rozsudku ze dne 2. 10. 2013, č. j. 1 As 58/2013-43: *„Proces zjišťování existence účelového manželství a následně odepření pobytového oprávnění je plně v režii členských států za předpokladu dodržení procesních záruk uvedených ve směrnici. Evropské právo zde nedává konkrétní vodítko pro posuzování účelovosti sňatku“* (bod [22]), přičemž se jedná o otázku primárně skutkovou (tamtéž, bod [23]).

[17] Z dosavadní judikatury Nejvyššího správního soudu (viz např. citovaný rozsudek č. j. 1 As 58/2013-43, bod [22], rozsudek ze dne 9. 12. 2015, č. j. 4 Azs 228/2015-40, body [50] - [52], nebo rozsudek ze dne 8. 9. 2021, č. j. 5 Azs 56/2019-21, body [15] a [16]) zároveň vyplývá, že při vyhodnocování účelovosti manželství správní orgány mohou jako vodítko využít indikativní kritéria, jejichž demonstrativní výčet je obsažen pod bodem 4.2 sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě o pokynech pro lepší provádění a uplatňování směrnice 2004/38/ES o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států [ze dne 2. 7. 2009, č. KOM(2009)313], které pojednává o účelových sňatcích. Stejně tak je možné vycházet ze sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě nazvaného „Pomáhat vnitrostátním orgánům v boji proti zneužívání práva na volný pohyb: Příručka pro řešení otázky údajných účelových sňatků mezi občany EU a státními příslušníky třetích zemí v kontextu práva EU o volném pohybu občanů EU“ [ze dne 26. 9. 2014, COM(2014)604 final].

[18] Mezi pozitivní indikativní kritéria se řadí následující skutečnosti: (i) manžel, který je státním příslušníkem třetí země, by bez problémů získal právo pobytu sám nebo již legálně pobýval v členském státě občana EU předtím; (ii) pár byl před sňatkem v dlouhodobém vztahu; (iii) pár měl společné bydliště/domácnost po dlouhou dobu; (iv)

pár přijal vážný dlouhodobý právní nebo finanční závazek se společnou odpovědností (hypotéka na bydlení, atd.). V rámci negativních indikativních kritérií mohou vnitrostátní správní orgány zohlednit zejména následující faktory: 1/ pár se před svatbou nikdy nesetkal; 2/ pár se neshoduje, pokud jde o jejich osobní údaje, o okolnosti jejich prvního setkání, nebo důležité osobní informace, které se jich týkají; 3/ pár nemluví společným jazykem, kterému oba rozumí; 4/ důkaz o peněžní částce nebo daru, které byly předány, aby byl sňatek uzavřen (s výjimkou peněz nebo darů, které byly předány jako věno v kulturách, kde je to běžnou praxí); 5/ v minulosti jednoho nebo obou manželů existuje důkaz o předchozích účelových sňatcích nebo jiných formách zneužití a podvodu, jejich účelem bylo nabytí práva pobytu; 6/ rozvoj rodinného života pouze tehdy, kdy byl přijat příkaz k vyhoštění; 7/ pár se rozvedl krátce potom, co dotyčný státní příslušník třetí země získal právo pobytu.

[19] Z judikatury Nejvyššího správního soudu vztahující se k charakteru účelových sňatků vyplývá, že *„pokud cizinec získá právní status manžela unijního občana a správnímu orgánu doloží vznik manželství, je na něj nutné pohlížet jako na rodinného příslušníka unijního občana, aniž by musel prokazovat pravost uzavřeného manželství. Teprve v případě, pokud se správnímu orgánu podaří na základě řádných skutkových zjištění jednoznačně prokázat, že výlučným účelem sňatku bylo získání výhodnějšího pobytového oprávnění a že manželé nemají a neměli v plánu vést společně manželský život, je možné uvažovat o účelovém manželství. Jinými slovy, důkazní břemeno ohledně doložení nabytého právního statusu leží na cizinci, za skutkové prokazování účelovosti manželství je plně odpovědný správní orgán. Rovněž zde má být přiměřeným způsobem respektována prastará právní zásada (jakkoli si Nejvyšší správní soud je vědom toho, že původ a vlastní smysl této zásady je mimo oblast veřejného práva), že rozhodováno má být 'in favorem matrimonii', tj. ve prospěch manželství“* (rozsudek ze dne 9. 12. 2015, č. j. 4 Azs 228/2015-40).

[20] V rozsudku ze dne 7. 6. 2018, č. j. 9 Azs 410/2017-96, Nejvyšší správní soud uvedl: *„Za účelové sňatky lze označit sňatky uzavřené výlučně za účelem získání práva volného pohybu a pobytu podle směrnice, na které by jinak dotyčná osoba neměla nárok. V obecné rovině lze za indikativní faktory, které svědčí tomu, že žadatel o vízum neuzavřel manželství pouze za účelem obejití právních předpisů upravujících vstup a pobyt cizinců označit, např. to, že manžel, který je státním příslušníkem třetí země, by bez problémů získal právo pobytu sám, nebo již legálně pobýval v členském státě občana EU předtím, pár byl před sňatkem v dlouhodobém vztahu, pár měl společné bydliště/domácnost po dlouhou dobu, pár přijal vážný dlouhodobý právní nebo finanční závazek se společnou odpovědností (hypotéka na bydlení atd.), manželství trvá dlouhou dobu. (...) Za podstatné faktory, které jsou-li dány, mohou naopak vést k závěru o účelovém manželství lze označit, např. to, že není udržováno manželské soužití; chybí společné přispívání k odpovědnostem vyplývajícím z manželství; manželé se neshodnou při informací o průběhu seznámení; manželé nehovoří společným jazykem.“*

[21] Pokud jde o shora vyjmenovaná pozitivní indikativní kritéria, lze souhlasit s hodnocením žalovaného a krajského soudu, že v souzeném případě nebylo naplněno ani jedno z uvedených kritérií poukazujících na to, že by zneužití institutu manželství bylo nepravděpodobné. Za skutkových okolností souzené věci však nelze mít dle Nejvyššího správního soudu za jednoznačně naplněná ani kritéria negativní, indikující možný úmysl stěžovatele obcházet zákon.

[22] Z odůvodnění napadeného rozsudku krajského soudu i rozhodnutí žalovaného je v této souvislosti patrné, že byl kladen velký důraz na skutečnosti svědčící o účelovosti manželství, přičemž skutečnosti svědčící ve prospěch manželů byly zcela upozaděny. Nejvyšší správní soud však již v minulosti vyslovil, že takový postup je nepřijatelný: „*Správní orgán nemůže v případě podezření, že by se mohlo jednat o účelově uzavřené manželství, vybírat pouze ty skutečnosti, které svědčí pro závěr, že manželství bylo uzavřeno účelově. Musí naopak nestranně posoudit skutečnosti svědčící pro i proti tomuto závěru. V případě pochybností musí dát přednost závěru, že manželství účelově uzavřeno nebylo. V odůvodnění rozhodnutí musí správní orgán jasně a přezkoumatelně vysvětlit jednak, co vyvolalo pochybnosti o řádnosti manželství, jednak jaké všechny skutečnosti během řízení zjistil, které z nich hovoří ve prospěch závěru, že se jedná o řádné manželství, a které naopak proti tomuto závěru. Teprve na základě těchto úvah pak může správní orgán ve věci rozhodnout a v případě, že se mu podaří na základě řádných skutkových zjištění jednoznačně prokázat, že výlučným účelem sňatku bylo získání výhodnějšího pobytového oprávnění a že manželé nemají a neměli v plánu vést společně manželský život, je možné uvažovat o účelovém manželství*“ (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 9. 2018, č. j. 10 Azs 68/2018-39, body [19] a [20]).

[23] V projednávané věci proti závěrům o účelovosti manželství svědčí mj. skutečnost (potvrzená shodně oběma manželi), že uzavření manželství navrhla manželka a stěžovatel s uzavřením sňatku souhlasil až s odstupem času (viz otázky kladené během pohovoru stěžovateli dne 14. 4. 2019 - otázka č. 17 - č. l. 38 správního spisu; a otázky č. 16 a č. 17 zachycené v protokolu o provedení pohovoru se stěžovatelovou manželkou ze dne 26. 4. 2019, č. j. KRPE-31791-2/ČJ-2019-170020); a dále shodná výpověď manželů, že stěžovatel žádal pouze o krátkodobé vízum za účelem návštěvy manželky, poznání České republiky a manželčiných přátel, přičemž se do České republiky nemá v plánu stěhovat, jelikož má v Alžírsku dobrou práci. Krajský soud dále vycházel z toho, že mezi manželi existuje jazyková bariéra, což opřel toliko o poznámku zastupitelského úřadu (učiněnou při druhém pohovoru se stěžovatelem ze dne 7. 11. 2019): „*Pohovor byl veden částečně ve francouzském a anglickém jazyce. Jazyky žadatel ovládá velmi špatně*“ (viz č. l. 43 správního spisu), zatímco z poznámky učiněné při pohovoru ze dne 14. 4. 2019 naproti tomu vyplývá, že „*pohovor byl veden částečně ve francouzském, anglickém a českém jazyce. Jazyky žadatel ovládá*“ (č. l. 41 správního spisu). S tím koresponduje také shodné tvrzení manželů, že se stěžovatel učí česky (otázka č. 33 na č. l. 39 a otázka č. 32 na č. l. 47 správního spisu). Z obsahu výpovědí manželů dále vyplývá, že mezi nimi není jazyková bariéra, pravidelně spolu komunikují přes sociální sítě, z pohovorů rovněž vyplynulo, že vzájemně znají své zájmy, rodinné příslušníky a přátele, jakož i zdravotní stav. Tyto skutečnosti, které svědčí o existenci manželského svazku, však žalovaný ani krajský soud nezohlednil.

[24] Závěr o účelovosti manželství krajský soud (stejně jako žalovaný) založil také na určitých dílčích rozporech ve výpovědích manželů. Konkrétně poukázal na to, manželka nesprávně uvedla jméno jedné ze stěžovatelových sester; dále uvedla, že má vyšší odborné vzdělání, zatímco stěžovatel měl za to, že má maturitu; stěžovatel neznal měsíční příjem manželky a jako datum náboženské svatby uvedl den 3. 8. 2018, zatímco manželka spojovala s tímto dnem pouze návštěvu imáma; stěžovatel uvedl, že manželka nemá žádné dluhy, avšak dle manželčiny výpovědi má spotřebitelský úvěr; a ohledně názoru

manželčiných blízkých na svatbu stěžovatel uvedl, že přátelé byli moc šťastní, zatímco manželka uvedla, že někteří její přátelé jí sňatek rozmlouvali.

[25] Skutečnost, že se pár neshoduje ve výpovědích, pokud jde o jejich osobní údaje, o okolnostech jejich prvního setkání či v důležitých osobních informacích, které se jich týkají, nepochybně představuje jedno z indikativních kritérií naznačujících možné obcházení zákona. Nejvyšší správní soud však v této souvislosti již dříve judikoval, že paušální a formální vyhodnocování závěrů z pohovorů nelze omezit toliko na vyhledávání rozporů. Odpovědi je nutné vyhodnocovat ve svém celku (v celkovém kontextu) a *„vzít v potaz i různé kulturní a společenské prostředí, v němž dotčené osoby dosud (před sňatkem) žily, v různém nazírání, byť identických otázek a relevantních skutečností z pohledu muže a ženy, i vzhledem k významu, který mohou určitým skutečnostem obě pohlaví více či méně přikládat*“ (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 10. 2015, č. j. 5 Azs 89/2015-30).

[26] Ke komplexnímu zhodnocení obsahu výpovědí obou manželů však v souzeném případě nedošlo. Důležitost lze jistě přikládat rozporům týkajícím se finanční situace manželky, avšak neznalost těchto údajů sama o sobě nevede k závěru o účelovosti manželství bez důvodných pochybností. V souzeném případě bylo nutno zohlednit, že stěžovatel zná osobní údaje manželky a její zdravotní stav (včetně diagnózy závažného onemocnění ovlivňujícího možnost mít v budoucnu děti), jména manželčiných rodičů (včetně toho, kdy zemřeli), věděl, že manželka vlastní nemovitost (dům, ve kterém bydlí), kde a jak dlouho pracuje a v jakém zaměstnání, znal jména a základní informace (povolání) jejích nebližších přítelkyň a také manželčino náboženské vyznání. S ohledem na veškeré výše uvedené skutečnosti proto bez dalšího nelze dospět k závěru, že by se manželé neshodli na podstatných skutečnostech, které se jich týkají.

[27] V již výše citovaném rozsudku č. j. 4 Azs 228/2015-40 Nejvyšší správní soud vyslovil, že *„při posuzování účelovosti manželství [zde při hodnocení toho, zda se cizinec stal rodinným příslušníkem občana EU dle § 15a odst. 1 písm. a) zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky] je nutné prokázat kumulativně jak úmysl obcházet zákon o pobytu cizinců k získání pobytového oprávnění, tak i úmysl nevést společný manželský život*“ (pozn.: zvýraznění podtržením doplnil soud). V projednávaném případě krajský soud ve vztahu k této podmínce (tj. úmyslu vést společný rodinný život) v odůvodnění napadeného rozsudku konstatoval, že rovněž tato podmínka byla v souzené věci naplněna, jelikož mezi manželi nepanuje shoda ohledně místa, kde budou vést společný manželský život.

[28] K tomu Nejvyšší správní soud uvádí, že z pohovorů provedených se stěžovatelem a jeho manželkou je patrné, že stěžovatel vyjádřil svůj plán realizovat společný manželský život v Alžírsku, zatímco manželka uvedla, že o místě budoucího soužití nemá konkrétní představu. Nejvyšší správní soud souhlasí se závěry správních orgánů a krajského soudu do té míry, že ohledně plánů manželů co do místa budoucího společného soužití panují nejasnosti. Nicméně na zjištěných nejasnostech nelze bez dalšího zakládat závěr o účelovosti uzavřeného manželství, a to zvláště v situaci, kdy z pohovorů obou manželů shodně vyplývá jejich vůle realizovat společný manželský život a *„žít spolu řádně jako manželé*“. Jak již bylo připomenuto výše, důkazní břemeno v tomto ohledu nesou správní orgány, a tedy je třeba, aby účelovost byla prokázána na základě náležitě zjištěného skutkového stavu, který má oporu ve spisovém materiálu. Panovaly-li tedy po provedení

pohovorů ohledně této otázky nejasnosti, nic nebránilo tomu, aby s manžely byly provedeny další pohovory, které by se na zjištěné nejasnosti zaměřily a při kterých mohly být panující pochybnosti ohledně představ a plánů budoucího života vyjasněny a odstraněny, či by se k nim manželé alespoň měli možnost vyjádřit. Pokud krajský soud v tomto ohledu ve shodě se správními orgány dále argumentoval, že absenci úmyslu společného manželského života dokládá i skutečnost, že manželka od uzavření sňatku se stěžovatelem ani krátkodobě společné soužití nerealizovala v zemi jeho původu, ba dokonce jej ani nenavštívila, opomněl zohlednit skutečnost, že stěžovatelově manželce bylo krátce po uzavření sňatku diagnostikováno závažné onkologické onemocnění spojené s absolvováním náročné léčby.

[29] Zároveň Nejvyšší správní soud doplňuje, že *„při posuzování manželství je třeba mít vždy na zřeteli, že neexistuje jeden společensky akceptovaný model manželství s jasně definovaným obsahem. Lidé jsou různí, uzavírají sňatky z různých pohnutek a logicky se liší i následný obsah svazku. Za účelově uzavřený proto nelze označit každý sňatek cizince s občanem EU, který v očích správního orgánu nedosahuje kvality ideálního modelu manželského vztahu, nebo který manželé uzavřeli mj. i z důvodu řešení pobytové situace cizince. Jak totiž plyne z výše uvedené judikatury, je třeba dokládat snahu obejít zákon o pobytu cizinců, tj. uzavřít svazek pouze za účelem získat pobytové oprávnění, nikoliv nedokonalosti vztahu manželů“* (viz citovaný rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 10 Azs 68/2018-39, bod [21]).

[30] Je tedy zřejmé, že správní orgány v souzeném případě neunesly důkazní břemeno, neboť v předchozím řízení nebylo dostatečně prokázáno, že sňatek mezi stěžovatelem a jeho manželkou byl uzavřel pouze s cílem získat vízum. Závěr žalovaného a krajského soudu o účelovosti manželství stěžovatele a jeho manželky proto neobstojí, neboť nemá dostatečnou oporu ve spisovém materiálu.

[31] K poukazům stěžovatele na to, že směrnice zavádí nárok na udělení víza pro rodinné příslušníky občanů Evropské unie, Nejvyšší správní soud uvádí, že účelem směrnice (jak je obsaženo v její preambuli), je mj. usnadnit volný pohyb státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou rodinnými příslušníky občanů Evropské unie, na území Evropské unie. Současně je však pamatováno i na případy možného zneužití postavení rodinného příslušníka občana Evropské unie, a sice v již výše citovaném čl. 35, který umožňuje členským státům přijmout potřebná opatření k odepření jakéhokoli práva přiznaného směrnicí v případě zneužití či podvodu, např. právě účelových sňatků. Nelze tedy souhlasit se stěžovatelovým názorem, že by směrnice zakládala nárok na udělení víza rodinným příslušníkům občanů Evropské unie.

[32] Pokud stěžovatel bez bližší argumentace v kasační stížnosti namítal, že k neudělení víza nemohla vést ani skutečnost, že v řízení opomněl uvést, že neúspěšně žádal o vízum do Francie, Nejvyšší správní soud pro úplnost podotýká, že této námitce v předchozím soudním řízení přisvědčil již krajský soud. Dospěl k závěru, že velvyslanectví pochybilo tím, že nesprávně aplikovalo důvod pro neudělení víza dle § 20 odst. 5 písm. f) zákona o pobytu cizinců spočívající v tom, že se stěžovatel uvedeným způsobem dopustil podvodného jednání.

[33] Stran stěžovatelovy argumentace týkající se omezení jeho procesních práv a použitelnosti ustanovení části druhé správního řádu Nejvyšší správní soud odkazuje na závěry obsažené v již výše citovaném rozsudku č. j. 9 Azs 410/2017-101 (rovněž ve věci krátkodobého víza): „*Podle § 168 zákona o pobytu cizinců je aplikace části druhé a třetí správního řádu výslovně vyloučena. Zákon o pobytu cizinců namísto toho obsahuje (...) speciální úpravu výpovědí, výslechů a pohovorů. Vzhledem ke specifikům řízení v konzulárních podmínkách pamatuje právní úprava i na méně formální způsoby zjišťování informací od žadatele o vízum úpravou pohovoru a připouští i podání vysvětlení třetí osobou. Právě z pohovorů provedených s oběma manžely správní orgány při neudělení krátkodobého víza stěžovateli vycházely.*“ Tak tomu bylo i v nyní souzené věci. Žalobou napadené rozhodnutí žalovaného pak bylo odůvodněno způsobem umožňujícím jeho řádný soudní přezkum.

[34] Nejvyšší správní soud nepřisvědčil ani námitce týkající se (ne)zohlednění stanoviska veřejného ochránce práv. Krajský soud v této souvislosti správně poukázal na skutečnost, že závěrečné stanovisko bylo vydáno až po ukončení řízení o udělení krátkodobého víza stěžovateli, a tedy z něj správní orgány nemohly vycházet, ani je vzít v úvahu. Povinen z něj v řízení vycházet nebyl ani krajský soud, který sám činí závěry o skutkovém a právním posouzení konkrétní věci.

[35] Závěrem Nejvyšší správní soud upozorňuje, že s účinností od 1. 8. 2019 podle § 31 odst. 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“), platí, že ve věcech neudělení krátkodobého víza rozhoduje specializovaný samosoudce. V souzeném případě tedy bylo řízení zatíženo vadou nesprávného obsazení soudu, k níž je Nejvyšší správní soud povinen přihlížet z úřední povinnosti (§ 109 odst. 4 s. ř. s.). Protože však o věci rozhodl senát, ačkoli tak měl správně učinit samosoudce, dovodila předchozí judikatura Nejvyššího správního soudu, že se v takovém případě jedná o vadu bez vlivu na zákonnost vydaného rozhodnutí (viz rozsudek ze dne 15. 10. 2003, č. j. 3 Azs 5/2003-32, nebo rozsudek rozšířeného senátu ze dne 26. 7. 2016, č. j. 6 As 165/2015-38, č. 3450/2016 Sb. NSS, bod [41]).

IV. Závěr a náklady řízení

[36] Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem tak Nejvyšší správní soud podle § 110 odst. 1 s. ř. s. napadený rozsudek krajského soudu zrušil. Věc však nevrátil krajskému soudu k dalšímu řízení, neboť podle § 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s. ve spojení s § 78 odst. 1 a 4 s. ř. s. přistoupil rovněž ke zrušení rozhodnutí žalovaného. Věc tedy vrátil k dalšímu řízení žalovanému, neboť krajský soud by s ohledem na výše uvedené závěry neměl jinou možnost, než tak sám učinit. V dalším řízení bude žalovaný podle § 78 odst. 5 s. ř. s. vázán právním názorem vysloveným v tomto rozsudku.

[37] Podle § 110 odst. 3 s. ř. s. rozhodne Nejvyšší správní soud v případě, že zruší podle § 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s. rozhodnutí žalovaného, o nákladech řízení o kasační stížnosti i o nákladech řízení před krajským soudem. Podle § 60 odst. 1 s. ř. s., aplikovaného na základě § 120 s. ř. s., má úspěšný stěžovatel právo na náhradu důvodně vynaložených nákladů proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl.

[38] V řízení před Nejvyšším správním soudem byl zaplacen soudní poplatek ve výši 5 000 Kč za podanou kasační stížnost (položka 19 přílohy k zákonu č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích). V řízení před krajským soudem byl uhrazen soudní poplatek ve výši 3 000 Kč za podanou žalobu [položka 18 bod 2 písm. a) přílohy k zákonu o soudních poplatcích].

[39] Stěžovatel byl v řízení před krajským soudem a v řízení před Nejvyšším správním soudem zastoupen advokátem. V řízení před krajským soudem zástupce učinil dle vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (dále jen „advokátní tarif“) dva úkony právní služby, a to převzetí a příprava zastoupení a sepis žaloby [§ 11 odst. 1 písm. a) a d) advokátního tarifu]. V řízení před Nejvyšším správním soudem zástupce stěžovatele učinil jeden úkon právní služby, a to podání kasační stížnosti [§ 11 odst. 1 písm. d) advokátního tarifu]. Celkem tedy zástupce stěžovatele učinil tři úkony právní služby s nárokem na odměnu ve výši 3 100 Kč [§ 7 bod 5 a § 9 odst. 4 písm. d) advokátního tarifu]. Podle § 13 odst. 4 advokátního tarifu je třeba k odměně za každý úkon připočítat 300 Kč jako náhradu hotových výdajů. Protože zástupce stěžovatele je plátcem daně z přidané hodnoty, zvyšuje se odměna o částku 2 142 Kč odpovídající této dani. Celková náhrada nákladů řízení, čítající odměnu za zastupování a náhradu hotových výdajů ve výši 12 342 Kč (včetně daně z přidané hodnoty) a zaplacené soudní poplatky ve výši 8 000 Kč, tak představuje částku 20 342 Kč. K jejímu uhrazení byla žalovanému stanovena přiměřená lhůta jednoho měsíce.

[40] Žalovaný neměl ve věci samé úspěch, a proto nemá dle § 60 odst. 1 s. ř. s. (ve spojení s § 120 s. ř. s.) právo na náhradu nákladů řízení.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 13. října 2022

Mgr. Ing. Veronika Juřičková
předsedkyně senátu